

Інституційна довіра як чинник впливу на трансформацію політичної участі в сучасній Україні

УДК 32.323.2

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.20>

Симисенко Ігор Віталійович
аспірант кафедри політології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 64/13,
Київ, Україна
ORCID: 0009-0001-6218-4752

У статті здійснено спробу комплексного аналізу інституційної довіри як одного з визначальних чинників, що впливає на трансформацію форм політичної участі в сучасній Україні. Актуальність проблеми обумовлена хронічно низьким рівнем довіри громадян до державних інститутів, який сформувався в умовах пострадянської політичної культури, численних криз легітимності та невдалих спроб інституціоналізації демократії. Відсутність сталої інституційної довіри сприяє домінуванню неконвенційних або ситуативних форматів політичної участі, знижує ефективність формалізованих процедур впливу на владу та ускладнює формування стійкої демократії. У цьому контексті інституційна довіра постає не просто як індикатор ставлення до держави, а як структурний елемент, що визначає характер політичної поведінки громадян. Метою дослідження є виявлення ролі інституційної довіри у впливі на трансформацію політичної участі в Україні, та аналіз особливостей цього процесу в умовах політичної турбулентності. Для досягнення мети застосовано міждисциплінарний підхід, який поєднує концепції неінституціоналізму, структурно-функціонального аналізу, політичної соціології та елементів порівняльного підходу. Методами дослідження є критичний аналіз теоретичних джерел, логіко-структурна реконструкція причин довіри або недовіри до інституцій, а також інтерпретація змін у репертуарі політичної участі громадян. Результати аналізу підтвердили, що в українському контексті інституційна довіра має нестабільний, фрагментарний і персоналізований характер. Низький рівень довіри до парламенту, судів, політичних партій та уряду зумовлює схильність до протестної участі, вуличної мобілізації, бойкотів або повного абстинентства. Натомість довіра до армії, волонтерських ініціатив та окремих публічних осіб стимулює участь у локальних чи неформалізованих формах дії. Зроблено висновок про те, що лише через поєднання інституційних реформ, прозорості врядування та зміцнення культури громадянської відповідальності можливе відновлення сталої політичної участі на засадах довіри.

Ключові слова: інституційна довіра, політична участь, демократія, громадянське суспільство, криза легітимності.

Вступ. Феномен інституційної довіри посідає центральне місце в сучасних дослідженнях політичної участі, легітимності влади та ефективності функціонування демократичних інститутів. Протягом останніх десятиліть науковці дедалі частіше фіксують послаблення довіри до інституцій у різних країнах, що породжує питання про здатність демократій зберігати стабільність у таких умовах [7, 9]. Зокрема, частина дослідників вважає, що зниження довіри веде до розчарування в політиці та зростання абсентеїзму, тоді як інші наголошують, що недовіра може активізувати нові, альтернативні форми політичної участі [2, с. 52].

Для України питання інституційної довіри має особливе значення, оскільки політична трансформація після розпаду СРСР супроводжувалася не лише становленням нових державних структур, а й кризою їх легітимності. З одного боку, було створено демократичні інститути – парламент, багатопартійну систему, систему виборів. З іншого – громадяни часто сприймали ці інститути як неефективні, корумповані та відірвані від реальних потреб суспільства. Унаслідок цього політична участь в Україні формувалася під впливом нестабільного фону довіри, що час від часу породжувало цикли мобілізації, протестів та зневіри.

Інституційна довіра, у найширшому розумінні, – це очікування громадян, що державні інститути діють згідно з суспільно визнаними нормами, справедливо, ефективно та підзвітно [8, с. 31]. Вона охоплює довіру до уряду, парламенту, судів, поліції, політичних партій, виборчих комісій, а в сучасному світі – і до цифрових платформ, через які реалізується участь. Водночас, як свідчать дослідження, інституційна довіра не завжди корелює з міжособистісною: у суспільствах із високим рівнем горизонтальної довіри (довіри до інших людей) може спостерігатися дуже низький рівень довіри до політичних інституцій, що характерно і для України [6, с. 87].

З огляду на вищезазначене, актуальним є дослідження того, як саме інституційна довіра впливає на трансформацію форм політичної участі в Україні. З одного боку, можна говорити про зростання участі у формалізованих процедурах – виборах, електронних петиціях, громадських слуханнях – у періоди підвищеної довіри до влади. З іншого боку, спалахи протестної активності, бойкоти, акції громадянської непокорі часто стають відповіддю на падіння довіри до інституцій, як це було, зокрема, у 2004 та 2013 роках.

Досвід України демонструє, що інституційна довіра може виступати як стабілізатор політичної

системи, коли вона підтримується послідовною та ефективною політикою, але також як фактор делегітимації, коли громадяни втрачають віру у справедливість та чесність інституцій. Саме тому її вивчення в українському контексті дозволяє глибше зрозуміти, чому форми політичної участі змінюються від електоральної до протестної, від конвенційної до неконвенційної, і чому в суспільстві формується перманентний цикл надій і зневіри, що підриває інституціоналізацію демократії.

Мета та завдання. Метою статті є виявлення ролі інституційної довіри як ключового чинника, що визначає трансформацію форм політичної участі в сучасній Україні. У межах цього дослідження інституційна довіра розглядається не як статичний атрибут політичної культури, а як динамічний елемент, здатний спрямовувати поведінку громадян у бік або інституціоналізованих, або позаінституціональних форматів участі.

Відповідно до мети постає низка дослідницьких завдань. По-перше, уточнити понятійний апарат інституційної довіри, зокрема її розмежування з міжособистісною довірою, політичною довірою та легітимністю. По-друге, дослідити емпіричні дані щодо рівня довіри до основних інститутів влади в Україні, зокрема парламенту, уряду, судової системи, правоохоронних органів і політичних партій. Особливу увагу буде приділено динаміці змін цих показників у постреволуційні періоди (2004, 2014), а також в умовах зовнішньої загрози (починаючи з 2014 року). По-третє, проаналізувати трансформацію форм політичної участі, зокрема переходу від участі у виборах до участі в протестах, петиціях, цифрових ініціативах, волонтерських або громадських об'єднаннях, з огляду на зміну рівня довіри до інституцій. Нарешті, окреслити потенційні напрямки зміцнення інституційної довіри в Україні, зокрема через підвищення прозорості, ефективності та підзвітності державних інституцій, а також через розвиток громадянської освіти й культури участі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження було використано комплекс методів, що дозволяють інтегрувати теоретичні та емпіричні підходи до аналізу інституційної довіри як чинника трансформації політичної участі. Методологічну основу становить неінституціональний підхід, який розглядає довіру як продукт взаємодії між громадянами та державними структурами в умовах інформаційної асиметрії та обмеженої раціональності. Саме з цієї перспективи інституції не лише регулюють політичну поведінку, але й формують уявлення про допустимість і результативність участі.

Емпіричну базу дослідження становлять результати міжнародних та національних соціологічних опитувань: European Social Survey (ESS), World Values Survey (WVS), дослідження Київського між-

народного інституту соціології, Інституту соціології НАН України, Разумков центру. У статті використано вторинний аналіз соціологічної інформації, що була зібрана під час загальнонаціональних опитувань, зокрема щодо рівня довіри до парламенту, політичних партій, судової влади, поліції та армії. Аналітична обробка цих даних дозволила виявити зміни довіри в часі та визначити їхній зв'язок з активністю громадян на виборах, у протестах, петиційних кампаніях, громадських слуханнях та інших форматах участі.

Таким чином, комбінація якісного та кількісного аналізу, а також міждисциплінарний підхід дозволяють ґрунтовно дослідити інституційну довіру як фактор, що визначає типологію політичної участі в сучасній Україні.

Результати. Феномен інституційної довіри розглядається науковцями як фундаментальний елемент легітимності влади, ефективності демократичного врядування та громадянської активності. У класичній концепції Г. Алмонда і С. Верба, інституційна довіра є показником політичної культури, що підтримує стабільність демократичного режиму [1, с. 46]. Високий рівень довіри до державних інститутів корелює з учасницькою політичною культурою, у якій громадяни не лише голосують, а й активно долучаються до формулювання політичних рішень. П. Штомпка наголошує, що довіра – це очікування, що інституції діятимуть передбачувано й відповідально, згідно з усталеними нормами [11, с. 34]. У його тлумаченні довіра є різновидом соціального капіталу, який забезпечує не лише координацію дій, але й готовність до співпраці. Так само Ф. Фукуяма вбачає у довірі основу громадянської солідарності, яка дозволяє суспільствам досягати економічного та політичного прогресу [3, с. 92]. Інституціональний підхід до політичної довіри розвинули Д. Норт, Б. Ротштайн, А. Лейпгарт. Вони розглядають довіру як функцію ефективності та доброчесності самих інститутів. Якщо інституції послідовні, підзвітні й виконують свої обіцянки, громадяни з більшою ймовірністю будуть їм довіряти [10, с. 127]. Отже, довіра – це не лише культурна настанова, а й результат взаємодії між громадянами та державою.

Політична участь, у свою чергу, теж є багаторівневим поняттям. Вона охоплює як інституціоналізовані (електоральна участь, петиції, участь у громадських слуханнях), так і неінституціоналізовані (протести, страйки, громадянська непокоря) форми дій. Згідно з підходом Р. Далтона, у постіндустріальних суспільствах громадяни дедалі частіше віддають перевагу «новим» формам участі, неформальним і горизонтальним ініціативам, у яких вони відчують більше впливу [2, с. 53]. Інакше кажучи, довіра до інституцій визначає не лише інтенсивність, а й формат участі: якщо інституції вважаються чесними й ефективними,

громадяни обирають конвенційні канали. Якщо ж інституційна довіра слабка, зростає протестна або апатична поведінка – громадяни або відходять від політики, або долучаються до дій поза межами офіційної системи.

Для України це питання набуває особливої ваги, оскільки перехід від тоталітарного до демократичного правління супроводжувався кризою довіри до новостворених політичних інститутів. Ця довіра не мала історичної тяглості, а наявний досвід часто лише посилював недовіру – зокрема, через корупцію, неефективне адміністрування, слабку підзвітність та відсутність правової держави. Більшість громадян схильні довіряти не стільки інституціям як таким, скільки конкретним особам, які їх очолюють.

Стан інституційної довіри в українському суспільстві характеризується як хронічно низький. За результатами досліджень, проведених Київського міжнародного інституту соціології, у 2021–2024 роках рівень довіри до Верховної Ради становив лише 13%, водночас 68% опитаних зазначили, що не довіряють парламенту [19]. Подібний розрив у балансі довіри зафіксовано і щодо судової системи, прокуратури, СБУ, міліції. Наприклад, довіра до судів складала 12%, а недовіра – 63% [19].

Показово, що єдиними інституціями з позитивним балансом довіри є Збройні сили України (92% у 2024 році) та волонтерські об'єднання (81% у 2024 році) [19]. Це свідчить про значну фрагментацію інституційної довіри: громадяни здебільшого підтримують ті інституції, які асоціюються з конкретними діями в умовах війни, а не з політичними рішеннями чи демократичним процесом як таким.

Значущою є динаміка довіри у постреволуційні періоди. Після Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2014 року спостерігалось короточасне зростання довіри до новообраних інституцій, однак уже через рік показники суттєво знижувались. Наприклад, довіра до Президента України у грудні 2014 року мала позитивний баланс (+4,1%), але вже в листопаді 2015 року вона знизилася до -45,7% [12, с. 105]. Що ж до довіри до Президента України після виборів 2019 року, то з моменту обрання і до початку повномасштабної збройної агресії РФ, баланс змінився з +71% у 2019 році до -15% у 2022 році [18]. Це свідчить про «ефект авансу довіри», який швидко вичерпується через невиконання очікувань, брак прозорості або незадовільну ефективність інституцій.

Ці дані підтверджують думку Ю. Пилипенка про те, що українці не змінюють свого ставлення до влади і судової системи, виражаючи до цих структур найбільшу недовіру [17, с. 32]. Водночас, як зауважує О. Макух, масова недовіра сформувала в Україні «суспільство втраченої довіри», у якому демократичні інститути сприймаються як непрозорі, кланові, залежні від персоналій і позбавлені сталої легітимності [14, с. 88].

Політична участь громадян в Україні істотно змінюється залежно від рівня довіри до інституцій. У періоди підвищеної довіри переважають конвенційні, формалізовані форми участі: голосування на виборах, участь у громадських слуханнях, підписання петицій, звернення до представницьких органів. Навпаки, коли інституційна довіра знижується, зростає активність у неконвенційних формах: протестах, бойкотах, страйках, цифрових кампаніях або повна абстиненція від участі в політичному процесі.

Українська специфіка полягає в тому, що участь у виборах часто не корелює із зацікавленістю політикою чи стабільною довірою до системи. Як свідчать дані Разумков центру, 40% української молоді брали участь у президентських виборах 2019 року (46% – у 2014 році), хоча лише чверть із них виявляла зацікавленість у політичних процесах [15]. Це може свідчити не про стійку громадянську позицію, а радше про реакцію на зовнішню кризу або бажання змінити ситуацію, яка сприймається як критична. Низька довіра до інститутів спричиняє пошук альтернативних, неформальних або радикальних каналів участі. Найбільш виразним прикладом цього є масові протести 2004 та 2013–2014 років, що мали характер неконвенційної політичної дії та були зумовлені розчаруванням у виборчих процедурах, рішеннях судів і загальному несприйнятті політичної еліти. На нашу думку, ці акти вуличної мобілізації були, фактично, реакцією на делегітимацію офіційних каналів взаємодії між владою та суспільством.

У ситуації структурної недовіри виникає також феномен персоніфікації довіри. Громадяни охочіше підтримують ті форми діяльності, які мають чітке обличчя – наприклад, волонтерський проєкт, громадську ініціативу чи конкретного місцевого лідера. Водночас участь у абстрактних інституційних процесах, таких як робота політичної партії чи колективні звернення до Верховної Ради, викликає скепсис. Це підсилює персоніфікацію довіри: якщо громадяни вірять у нового президента, то тимчасово готові підтримати й інші інститути, але як тільки постає розчарування в лідері, довіра до системи в цілому стрімко падає.

Ще однією особливістю є те, що інституційна довіра в Україні значною мірою формується не на основі тривалої послідовної взаємодії, а під впливом кризових ситуацій. Вибори часто супроводжуються ефектом авансу, коли новообраний лідер отримує масову підтримку на тлі загального розчарування в попередниках. Проте, як показує практика, така підтримка рідко перетворюється на стійку довіру до інституту як такого. Тому політична участь має циклічний характер: від мобілізації – до розчарування, від протесту – до абстиненції, від авансованої підтримки – до чергової недовіри.

Варто зазначити й зростання ролі цифрових інструментів участі: е-петицій, громадського бюджету, платформ «Дія», «Резерв+» тощо. Проте і в цьому випадку ефективність використання таких каналів тісно пов'язана з рівнем довіри до суб'єкта, що їх адмініструє. Якщо громадяни не довіряють органу влади, вони не вірять у результативність навіть найпрозоріших технологій.

У порівнянні з іншими постсоціалістичними країнами Центрально-Східної Європи, Україна демонструє одну з найнижчих оцінок інституційної довіри. Згідно з результатами European Social Survey Round 11 (2023/24) та World Values Survey Wave 7 (2017–2022), такі країни як Польща, Чехія чи Литва поступово нарощують рівень довіри до парламенту, судів, поліції, тоді як Україна залишається в зоні хронічного скепсису до владних інституцій [4, 5]. Українські дослідники Марина Назаренко та Артур Левицький тлумачать низькі рівні довіри в українському суспільстві таким чином: «Враховуючи реалії сьогодення, на нашу думку, основними причинами, що заважають розвитку політичної довіри в Україні, і як наслідок гальмують проведення відповідних політичних заходів на шляху до демократизації суспільства є: – невідповідність слів діям політичних лідерів; – відсутність конструктивного діалогу між владою та населенням, і як наслідок – низький рівень політичної культури, політичної згоди, політичної освіченості, політичної свідомості, політичної підтримки, політичної активності громадян країни; – зневіра населення у правильності політичних дій, прийнятті відповідних політичних рішень і як наслідок їх не підтримка; – моральне та психологічне виснаження населення (низький рівень життя, соціальна незахищеність, бойові дії на сході країни, пандемія COVID-19 тощо)» [16, с. 51]. Ми можемо лише додати, що повномасштабне вторгнення РФ додало до морального та психологічного виснаження українців.

У Польщі, наприклад, за період 1990-х – 2010-х років відбувалося поступове зростання довіри до інституцій, що супроводжувалося стабілізацією електоральної поведінки, зменшенням частки протестної участі та зростанням участі в інституційних форматах (громадські ради, публічні консультації, партійна активність). У свою чергу, в Україні навіть після чергової хвилі реформ не вдається втримати довіру на стабільному рівні. Як тільки розчарування в новій владі сягає піку, громадяни або відвертаються від інституцій взагалі, або виходять на вулиці – як це було у 2013–2014 роках.

Фактор персоналізації політичної довіри в Україні також є суттєвим розмежувальним елементом у порівнянні з більш сталими демократіями. Якщо в Німеччині, Франції чи Нідерландах довіра до уряду чи парламенту не є жорстко прив'язаною до фігури прем'єра або президента, то в Україні заміна

лідера трансформує ставлення до всієї вертикалі влади. Це означає, що інституції не накопичують довготривалого авторитету, а залежні від політичної кон'юнктури, харизми чи риторики конкретних осіб.

Окрему роль у порівняльному контексті відіграє культура участі. У країнах Балтії, Польщі та Угорщині помітна тенденція до зростання участі у формалізованих форматах, що ґрунтується на практиці правової держави та функціональних інституцій. В Україні ж, попри запровадження низки цифрових сервісів, нових форм е-демократії, систем громадського бюджету, досі переважає або дистанціювання, або неконвенційна участь [13, с. 141].

Зрештою, український приклад дозволяє стверджувати, що без стійкої інституційної довіри жодні інструменти участі – хоч формальні, хоч новітні цифрові – не матимуть очікуваної ефективності. Довіра не лише активує участь, але й забезпечує її стабільність, послідовність і результативність. Без цього політична культура не здатна розвиватися у напрямку стійкої демократії.

Висновки. Інституційна довіра є критично важливим чинником функціонування демократичного політичного режиму. Вона визначає не лише ставлення громадян до державної влади, а й форми та інтенсивність їхньої участі у політичному житті. У стабільних демократіях вона виконує роль зв'язувального елемента між громадянами та інститутами, що забезпечує ефективність зворотного зв'язку, легітимність управлінських рішень і стійкість процедур. В умовах кризи довіри, навпаки, зростає політичний скепсис, апатія або радикалізація дій.

Дослідження показало, що в українському контексті інституційна довіра має фрагментарний і нестабільний характер. Громадяни здебільшого не довіряють ключовим політичним інститутам – парламенту, політичним партіям, уряду, судовій владі, – тоді як демонструють високий рівень довіри до Збройних сил, волонтерських організацій або окремих публічних лідерів, зокрема Президента України. Така ситуація призводить до персоналізації участі, домінування ситуативних форм мобілізації та втрати інституціонального авторитету.

Емпіричні дані свідчать, що зниження інституційної довіри спричиняє відхід від формалізованих каналів участі. Вибори, петиції, громадські слухання втрачають свою ефективність, якщо громадяни не вірять у результативність цих процедур. Натомість активізуються неформальні, протестні або цифрові форми, які громадяни сприймають як більш впливові. Проте такі дії мають, як правило, короткостроковий ефект і не замінюють системної участі в демократичному процесі.

Особливу небезпеку становить цикл надії й зневіри, коли після обрання нового лідера зростає довіра до всієї системи, однак вона швидко вичер-

пується через несистемність реформ, корупційні скандали або неефективність. Внаслідок цього інституції не накопичують довготривалого авторитету, що гальмує процес інституціоналізації політичної участі. Така ситуація, як показано на прикладі порівняння з Польщею, є нетиповою для постсоціалістичних країн, які зуміли сформувати стійкі канали взаємодії між суспільством і владою. Для розірвання цього маятникового циклу в Україні потрібні послідовні інституційні перетворення. Йдеться про підвищення підзвітності державних структур, реальну боротьбу з корупцією, прозорість процедур прийняття рішень, зміцнення ролі судової гілки влади, а також розвиток інструментів громадянського контролю. Не менш важливим є формування культури участі – через освіту, залучення молоді, розвиток локальних ініціатив. Інституційна довіра в Україні має потенціал для зростання, однак реалізація цього потенціалу залежить від здатності держави довести свою ефективність, чесність та спроможність діяти в інтересах громадян. Без цього політична участь залишатиметься або реактивною, або маргіналізованою, що, зрештою, гальмуватиме демократичний розвиток країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Almond G. A., Verba S. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London : Sage Publications, 1963. 574 p.
2. Dalton R., Van Sickle A., Weldon S. *The Individual–Institutional Nexus of Protest Behaviour*. *British Journal of Political Science*. 2009. Vol. 40, No. 01. Pp. 51–73.
3. Fukuyama F. *Social Capital and Global Economy*. *Foreign Affairs*. 1995. Vol. 75 (Sept.–Oct.). Pp. 89–103.
4. ESS | Sikt. URL: https://ess.sikt.no/en/datafile/242aaa39-3bbb-40f5-98bf-bfb1ce53d8ef/123?tab=1&elems=12407541-8d0a-4bb6-bc2c-a0ac056dc0ba_1 (date of access: 28.04.2025).
5. Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen (eds.). 2022. *World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile Version 5.0*. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat.
6. Inglehart R. *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ : Princeton University Press, 1997. 464 p.
7. Levi M. *A state of trust. Trust and Governance*. ed. V. Braithwaite, M. Levi. New York : Russell Sage Foundation, 1998. Pp. 77–101.
8. Mishler W., Rose R. *What Are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post-Communist Societies*. *Comparative Political Studies*. 2001. Vol. 34. Pp. 30–62.
9. Norris P. *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. New York : Cambridge University Press, 2002. 306 p.
10. North, D. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press. 1990. 159 p.
11. Sztopka, P. *Trust: A sociological theory*. Cambridge: Cambridge University Press. 1999. 214 p.
12. Балакірева О.М., Дмитрук Д.А. Динаміка рівня довіри до органів влади та соціальних інституцій. *Український соціум*. 2021. № 1 (76). С. 102–113.
13. Бойко Н. Інтернет як соціальний ресурс демократизації сучасного українського суспільства : монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2020. 256 с.
14. Макух О. Є. Довіра як атрибут громадянського суспільства: комунікативний аспект. *Вісник Нац. техн. ун-ту України «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2014. № 2. С. 85–89.
15. Міщенко М. Зміна поколінь. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/zmina-pokolin> (дата звернення: 28.04.2025).
16. Назаренко М., Левицький А. Сучасний стан та шляхи вдосконалення політичної довіри в умовах демократизації. Актуальні проблеми історії, теорії, практики публічного управління та адміністрування. 2021. Вип. 1. С. 48–54.
17. Пилипенко Ю. І., Алексеєнко Д. Д. Соціальний капітал як чинник економічного розвитку суспільства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 1. С. 24–34.
18. Прес-релізи та звіти – Динаміка довіри Президенту В. Зеленському в 2019–2025 роках та ставлення до проведення виборів. Домашня сторінка KMIC. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1510&page=1> (дата звернення: 28.04.2025).
19. Прес-релізи та звіти – Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021–2024 роках. Домашня сторінка KMIC. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1> (дата звернення: 28.04.2025).

REFERENCES:

1. Almond G. A., Verba S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London : Sage Publications. 574 p.
2. Dalton R., Van Sickle A., Weldon S. (2009). *The Individual–Institutional Nexus of Protest Behaviour*. *British Journal of Political Science*. Vol. 40, No. 01. Pp. 51–73.
3. Fukuyama F. (1995). *Social Capital and Global Economy*. *Foreign Affairs*. Vol. 75 (Sept.–Oct.). Pp. 89–103.
4. ESS | Sikt. URL: https://ess.sikt.no/en/datafile/242aaa39-3bbb-40f5-98bf-bfb1ce53d8ef/123?tab=1&elems=12407541-8d0a-4bb6-bc2c-a0ac056dc0ba_1 (date of access: 28.04.2025).
5. Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen (eds.). (2022). *World Values Survey: Round Seven – Country-Pooled Datafile Version 5.0*. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat.
6. Inglehart R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ : Princeton University Press. 464 p.
7. Levi M. (1998). *A state of trust. Trust and Governance*. ed. V. Braithwaite, M. Levi. New York : Russell Sage Foundation. Pp. 77–101.

8. Mishler W., Rose R. (2001). What Are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post-Communist Societies. *Comparative Political Studies*. Vol. 34. Pp. 30–62.
9. Norris P. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. New York : Cambridge University Press. 306 p.
10. North, D. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press. 159 p.
11. Sztompka, P. (1999). *Trust: A sociological theory*. Cambridge: Cambridge University Press. 214 p.
12. Balakirieva, O. M., & Dmytruk, D. A. (2021). Dynamika rivnia doviry do orhaniv vlady ta sotsialnykh instytutstii [Dynamics of trust in authorities and social institutions]. *Ukrainskyi Sotsium*, (1)76, 102–113. [in Ukrainian]
13. Boiko, N. (2020). Internet yak sotsialnyi resurs demokratyzatsii suchasnoho ukrainskoho suspilstva [Internet as a social resource of democratization in contemporary Ukrainian society]. Kyiv: Instytut sotsiologhii NAN Ukrainy. 256 p. [in Ukrainian]
14. Makukh, O. Ye. (2014). Dovira yak atybut hromadianskoho suspilstva: komunikatyvnyi aspekt [Trust as an attribute of civil society: the communicative aspect]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "KPI". Politologhiia. Sotsiologhiia. Pravo*, (2), 85–89. [in Ukrainian]
15. Mishchenko, M. (n.d.). Zmina pokolin [Generational shift]. *TsentR Razumkova*. Retrieved April 28, 2025, from <https://razumkov.org.ua/statti/zmina-pokolin> [in Ukrainian]
16. Nazarenko, M., & Levytskyi, A. (2021). Suchasnyi stan ta shliakhy vdoskonalennia politychnoi doviry v umovakh demokratyzatsii [The current state and ways to improve political trust under democratization]. *Aktualni problemy istorii, teorii, praktyky publichnoho upravlinnia ta administruvannia*, (1), 48–54. [in Ukrainian]
17. Pylypenko, Yu. I., & Aleksiienko, D. D. (2018). Sotsialnyi kapital yak chynnnyk ekonomichnoho rozvytku suspilstva [Social capital as a factor of societal economic development]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, (1), 24–34. [in Ukrainian]
18. Pres-relizy ta zvity. Dynamika doviry Prezydentu V. Zelenskomy v 2019–2025 rokakh ta stavlennia do provedennia vyboriv [Press releases and reports. Dynamics of trust in President V. Zelenskyi in 2019–2025 and attitudes towards elections]. *Domashnia storinka KMIS*. Retrieved April 28, 2025, from <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1510&page=1> [in Ukrainian]
19. Pres-relizy ta zvity. Dynamika doviry sotsialnym instytutsiiam u 2021–2024 rokakh [Press releases and reports. Dynamics of trust in social institutions in 2021–2024]. *Domashnia storinka KMIS*. Retrieved April 28, 2025, from <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1> [in Ukrainian]

Institutional trust as a key factor influencing the transformation of political participation in contemporary Ukraine

Symysenko Ihor Vitaliiovych

Postgraduate Student at the Department
of Political Science
Taras Shevchenko
National University of Kyiv
Volodymyrska str., 64/13, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0009-0001-6218-4752

This article offers a comprehensive analysis of institutional trust as one of the key factors influencing the transformation of forms of political participation in contemporary Ukraine. The relevance of this issue is driven by the chronically low level of citizens' trust in state institutions, which has developed under the conditions of post-Soviet political culture, recurring crises of legitimacy, and unsuccessful attempts at democratic institutionalization. The absence of stable institutional trust contributes to the dominance of nonconventional or situational formats of political participation, reduces the effectiveness of formalized procedures for influencing power, and complicates the formation of a sustainable democracy. In this context, institutional trust appears not merely as an indicator of attitudes toward the state, but as a structural element shaping citizens' political behavior. The aim of this study is to identify the role of institutional trust in influencing the transformation of political participation in Ukraine and to analyze the specific features of this process under conditions of political turbulence. To achieve this, the research applies an interdisciplinary approach combining the concepts of neo-institutionalism, structural-functional analysis, political sociology, and elements of comparative politics. The methods used include critical analysis of theoretical sources, logical and structural reconstruction of the causes of trust or distrust in institutions, as well as interpretation of changes in the repertoire of citizens' political participation. The findings confirm that, in the Ukrainian context, institutional trust is unstable, fragmented, and highly personalized. Low trust in parliament, the judiciary, political parties, and the government leads to increased protest activity, street mobilization, boycotts, or total abstention. In contrast, trust in the military, volunteer initiatives, and specific public figures encourages participation in local or informal forms of action. The study concludes that only through a combination of institutional reforms, governance transparency, and the strengthening of a culture of civic responsibility can sustainable political participation based on trust be restored.

Key words: institutional trust, political participation, democracy, civil society, legitimacy crisis.